

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Станимир Трифонов

за

присъждане на академичната длъжност „доцент“

По обявения от НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ конкурс в професионално направление „8.4. Театрално и филмово изкуство“ с научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия(филмова и телевизионна режисура)“; „Държавен вестник“ ,брой 55 от 8 юли 2025г.

В продължаващите вече тридесет години мои занимания в областта на висшето образование съм бил член на десетки научни журита, но този конкурс за доцент е уникален с броя на участващите в него – трима млади и достойни колеги. Това, естествено ,прави бъдещия ми избор не само още по-отговорен, но и не по-малко труден.

Ще разгледам последователно всяка една от кандидатурите и ще взема мотивирано своето решение по конкурса. Естествено, ще започна с дамското присъствие по азбучен ред на фамилните им имена.

Д-р Мария Аверина е представител на младото поколение автори в съвременното българско документално кино. За конкурса тя представя като комплект научни трудове три свои документални филма.

Първият е дебютът ѝ от 2024 г. „Да летиш с плавници“, пълнометражен. Произведението подробно разказва за житейския и творчески път на големия български художник Алцек Мишев. Жанрът на филмовия портрет е изпълнен като разказ за завръщането на героя в родния му град Дупница, в София и въобще в България след дълги емигрантски десетилетия. Филмът е заснет и конструиран артистично, с постоянно поддържан зрителски интерес. Самият главен герой, освен интересна съдба, притежава и убедително екранно наличие. Режисурата присъства ненаатрапчиво почти през цялото време , което не само не вреди на документалността, но и катализира темпоритмически разказа. Очевидно проектът е разполагал с адекватни производствени условия и този факт се е отразил благоприятно върху крайния резултат.

Второто заглавие е „От Кремона до Кремона“ от 2016 г. Този пълнометражен филм за мен представлява особен интерес, тъй като се крепи на три основни сюжетни линии ,които се движат паралелно в рамките на разказа. Авторите са намерили разумен баланс в архитектурниката на произведението , съчетавайки синхронните интервюта с документалните наблюдения на героите в действие.

Режисурата следва тази сходна на игрален филм наратива, но запазва строгата видова принадлежност на произведението към зоната на документалното кино. По мое скромно мнение в това се състои и сериозният принос на проекта към актуалното състояние на българската документалистика.

Разбира се, трябва да споменем и останалите компоненти-изображение и звук, които се подчиняват на драматургията и органично се сливат в стилистическата хомогенност на въпросния артефакт.

Това е малка, но съществена част от характеристиките на филма, които са причина за успеха му.

Третият филм на кандидатката е със заглавие „Късен дом“, от 2010 г., късометражен, документален.

Двете главни героини обитават старчески дом в софийския квартал „Зона Б-5“, където протичат дните от есента на животите им. И двете госпожи са с автентично екранно присъствие и различни житейски съдби.

Филмът е заснет красиво, с усет към софийския градски пейзаж. Фонограмата също е изработена с вкус и качество.

Аз, обаче , имам сериозна зрителска съпротива към драматургията. Фактът, че домът се намира в географска близост с много по-късно построения МОЛ и сезонно пребиваващият цирк не се превръща във фундаментална екзистенциална метафора за съдбата на главните героини. Това е един от случаите, в които документалното кино „преексплоатира“ случайност от действителността и опитва да я натовари със смисли, а тя не може да ги понесе.

От своя страна, режисурата доверчиво е последвала този не особено сполучлив сценарен ход и се е опитала да интервенира в работата си с персонажите като в игрален филм. В резултат се е породило закономерно зрителско недоверие в автентичната принадлежност на филма към документалистиката.

Останалите материали, представени от д-р Мария Аверина за участие в конкурса покриват формалните изисквания. От приложеното удостоверение за стаж номер 666 от 12 август 2025 г. ,обаче, не става ясно в колко от посочените 2 години,4 месеца и 18 дни тя е работила като асистент и в колко- като главен асистент.

В кандидатския пакет също така липсва и игрален филм, а това е важно за длъжността „доцент по филмова и телевизионна режисура“.

Следващият в азбучния порядък кандидат в конкурса е д-р Боя Харизанова. От приложената документация е видно, че тя основно се представя с три филма: два пълнометражни документални и една игрална новела.

Първият е „Чувство за непоносимост“, сто и три минутен от 2018 година. Той разказва за живота и творчеството на писателя Георги Марков в България и е част от амбициозна бъдеща трилогия, чиято втора част е в производство. Разказът е скрупулъзно подробен, с включени интересни документи, факсимилета, фотоси и интервюта със знакови фигури от епохата. Любопитни са и тезите на литературните критици и историци, познавачи на произведенията на писателя.

Особено впечатляващи са игралните елементи, направени с вкус и мяра и адекватни на епохата, в която е живял героят на документалното изследване. За автентизма на изображението приноси имат сценографът и операторът на филма.

Праг за зрителското възприятие представлява единствено четириислойната филмова нарация: актьорът разказвач, говорещ само зад кадър; оригиналните мемоарни и литературни текстове на Г. Марков, четени от друг актьор; разказващите интервюирани и , накрая-фабулите на игралните фрагменти. В повечето случаи това струпване създава усещане за богатство на разказа, но и понякога объркване.

Вторият филм е осемдесет минутният „Кино екстремисти“ от 2023 година. Разказът е съсредоточен върху малко известни фигури на автори от ранните години на българското кино:

Васил Бакърджиев, Александър Вазов, Борис Грежов и Панайот Кенков. Интервюирани са значими наши филмови историци и критици, които увлекателно споделят изследванията си за пионерите кинематографисти.

Рамката с младите ентузиастични, които правят свое „проучване“ улеснява не само филмовия разказ, но и поддържа интереса към филма. За това спомагат и използваните архивни материали. Впечатляваща за мен също е и операторската работа.

Въобще, подобни документални изследвания се правят рядко и са не само много отговорни, но и изключително трудоемки. Но екипът се е справил подobaващо с предизвикателствата.

Третото заглавие е „Подарък“, късометражен игрален филм от 2019 година. Той представлява опит за поетично преосмисляне не само на един отминаващ човешки живот, но и за споменаване на недалечното минало, символизирано от стара и разкапана съветска кола.

Днешният ден на глобализация и отваряне към света се олицетворява от двойката чужденци, купили имот в съседство с къщата на главния герой.

Финалът на новелата недвусмислено внушава необратимостта в хода на историческото време и невъзможността миналото да се „ремонтира“ и възстанови.

Актьорското разпределение е заложило на проверени изпълнители-Любомир Бъчваров и Радена Вълканова, които професионално се справят със задачите, поставени от режисурата. А вкусът и усетът на оператора към красивите природни гледки превръщат пейзажа в активен участник във филмовото действие.

Кандидатката е представила и сериозно количество телевизионна продукция, което има пряко отношение към профила ѝ като филмов и телевизионен режисьор.

В научен аспект са посочени само три статии, а що се отнася до приносите на г-жа Харизанова, тя посочва четири-по един от всеки от двата документални филма и два от дисертационния ѝ труд „Режисьорски подходи при работа с непрофесионални актьори в игралното кино“.

От справка за трудов стаж, издадена от висшето училище с номер 688 от 29 август т.г. не става ясно от кога е на трудов договор, но в CV-то си кандидатката упоменава, че е главен асистент от 20 март 2025 година до днес.

Сред материалите не откриваме пълнометражен игрален филм, а обявеният конкурс е за доцент по филмова и телевизионна режисура и щеше да е бонус едно такова заглавие да присъства.

Третият кандидат в конкурса е д-р Радослав Камбуров. В пакета с документацията се открояват три късометражни игрални новели: „Инсомния“ (на бълг. безсъние) ,тридесет минутен, от 2018 година, подкрепен от изпълнителна агенция „Национален филмов център“ студентски филм (което е пробив за нашето филмопроизводство).

Тази творба е модерна по форма и съдържание. Тя по свой начин фокусира вниманието на младежката аудитория, която е основната ѝ целева група. Това е постигнато чрез преплитането на две наративни линии-тази на реалния живот, а другата – имагинерният свят на електронната игра. Подобен похват на смесване на реалности е класически както за литературата, така и за кинематографа. За българското кино, обаче светът на електронните игри и въобще на геймърите се появяват за първи път.

Разказът е структуриран органично и преминаването от екранна действителност към фикцията на компютърния свят е логично, макар и очаквано. Визуалната страна на произведението е направена с умение и е стилистически органична. Добри впечатления у зрителя оставят сценографията, специалните ефекти и операторската работа. Разбира се, следва да обърнем внимание и на някои фрагменти с прехвърлена художествена мяра (напр. епизодът с изтръгването и изяждането на сърцето на героя), но авторите носят както своята отговорност, така и своя естетически вкус.

Вторият представен филм на г-н Камбуров е „Хавай“, тринадесет минутен, от 2024 година. По същество това е игрална миниатюра с един персонаж. Абсурдисткият ѝ характер в стил Славомир Мрожек работи за художествената убедителност на произведението и ироничният финал следва логично като изход от не по-малко абсурдният сюжет. В производствено отношение творбата се е съобразила с финансовите си възможности и не е „пострадала“ като краен резултат.

Можем да имаме някои основателни забележки, особено към темпоритмиката на филма- трябвало е да бъде по-кратък, но това са вкусови предпочитания на автора.

Третият (но не и по значимост) филм се казва „Змей“ и е тридесет минутен, произведен през 2025 година и също подкрепен от ИА „НФЦ“. Лично за мен в качеството ми на зрител това е най-зрялата като драматургия и режисура творба на кандидата. В справката си за приноси той основателно твърди, че успешно е използвал митологически елементи и ползите от работата с изкуствен интелект, но не по-малко важно е, че в наративно отношение този кинематографически артефакт се е опрял на класическа структура и е постигнал успешен и емоционален катарзисен финал.

Визуалната страна на филма е хомогенна, въздействаща и убедителна. Пейзажът се е превърнал в активен елемент на разказа. Подборът на актьорите и работата с тях (особено децата) е добра характеристика за режисурата.

Въобщо „Змей“ е доказателство за професионалното израстване на г-н Камбуров. Но той също (както останалите две кандидатури) не представя пълнометражен игрален филм.

В научен план кандидатът представя девет публикации.

Респектиращи са административните му и международни дейности като щатен служител: работата за Film EU; структурирането и управлението на Центъра за продължаващо обучение и др.

От справката за трудов стаж с номер 711 от 4 септември 2025 г. и от биографията му узнаваме, че трудовият стаж в училището от 2020 е 4 години и 10 месеца.

Главен асистент е от 2022 година.

В заключителната част на рецензията си искам да обобщя впечатленията и преценките си за участниците в конкурса. Припомням само, че ние не сме фестивално филмово жури. Освен професионалните кинематографически и творчески характеристики на докторите Аверина, Харизанова и Камбуров, ние задължително трябва да оценим и тяхната научна, образователна и административна дейност с акцент върху времевите периоди, в които всеки един от тях е главен асистент.

В кинематографически аспект:

1. Както вече споменах в хода на изложението си, нито един от тримата кандидати не е представил пълнометражен игрален филм.

2. Д-р Мария Аверина кандидатства с три награждани само документални филма, без игрален.

В приложените от нея документи никъде не открих доказателства за телевизионна продукция.

3. Д-р Боя Харизанова участва с два документални филма и една игрална новела.

Приложила е документи за сериозно количество телевизионна продукция, с което има известно предимство в професионално отношение пред останалите двама.

4. Д-р Камбуров се представя с три само игрални филма, без документален.

Няма данни за телевизионна продукция.

Представил е доказателства за голямо количество продукция в сферата на електронните игри, което го отличава от другите двама.

В научен аспект:

1. Д-р Аверина участва с три публикации- една студия и две статии.

2. Д-р Харизанова представя публикувани три статии.

3. Д-р Камбуров е с десет публикации- една монография и девет статии.

Образователна дейност:

1. Д-р Аверина е щатен асистент от 2023 г., а главен асистент - от няколко месеца и времето е прекалено малко, за да е имала възможност да натрупа по-значим образователен опит от задължителния хорариум.

Справката доказва изискуемата натовареност като преподавател.

2. Д-р Харизанова е в щата на училището като главен асистент от 20 март 2025 и не откриваме данни за период , в който е била щатен асистент. По тази причина съм затруднен да преценя в детайли образователната й дейност.

3. Д-р Камбуров е щатен асистент от 2020, а главен асистент-от 2022 година. За тези два периода той е придобил завидно количество образователен опит и дейности, което му дава осезаемо предимство пред всички останали.

Най-впечатляващи за мен са ангажиментите му към Центъра за продължаващо обучение- принос ,с който малцина от преподавателите в училището могат да се похвалят.

Едва ли е нужно да припомням, че в подобни конкурси общата оценка на всеки един от кандидатите е (съжалявам за клишето!) комплексна . В настоящото състезание и тримата участници имат сходни качества-млади са, талантиливи , успешни и перспективни като автори и преподаватели. Убеден съм, че и тримата ги очакват успешни кариери. Което им желая от сърце!

Обаче реалността на конкурса изисква само един от тях да бъде избран за доцент по филмова и телевизионна режисура. След внимателно многодневно почтително изучаване и анализиране на всяка една от кандидатурите моят избор сочи, че най – убедителен претендент за длъжността „доцент“ е главен асистент доктор Радослав Желязков Камбуров.

Ето защо заявявам, че гласувам „ЗА“ д-р Камбуров.

проф. д-р Станимир Трифонов

